

GEF a ďalšie možnosti financovania environmentálnych projektov

Podpora environmentálnych projektov prostredníctvom GEF

Global Environmental Facility (GEF) je nezávislá finančná organizácia spadajúca pod Organizáciu Spojených národov, ktorá poskytuje granty rozvojovým krajinám na projekty ochrany životného prostredia a podporu udržateľného života v miestnych komunitách. Hlavným zameraním GEF sú od jeho vzniku v roku 1991 oblasti ochrany biodiverzity, degradácie pôdy, ochrany ozónovej vrstvy, zmiernenia dopadov klimatických zmien, spoločný manažment povodí riek a medzinárodných vôd a manažment perzistentných organických látok. V období od 1. 7. 2006 do 30. 6. 2010 sa pre iniciatívu Global Environment Facility začalo nové programové obdobie (GEF 4), v ktorom sa prioritné oblasti zujú na klimatické zmeny a biodiverzitu.

Iniciatíva GEF je primárne určená pre rozvojové krajiny celého sveta a v súčasnom období sa venuje aj krajinám s prechodnou ekonomikou (stredná a východná Európa, vrátane Slovenska). GEF pracuje s niekoľkými implementačnými agentúrami. Pre strednú a východnú Európu je to UNDP s kanceláriou v Bratislave a UNEP s kanceláriou v Nairobi. Realizácii projektov po celom svete napomáhajú partnerské realizačné agentúry, ktorých je sedem: UNIDO, FAO, IFAD, EBRD, Africká rozvojová banka, Ázijská rozvojová banka a Interamerická rozvojová banka.

Výzvy na predkladanie projektov vypisuje implementačná agentúra GEF na svojej internetovej stránke. Záujemcovia o grant na základe týchto informácií podávajú námety na riešenie environmentálnych problémov niektorej z implementačných agentúr GEF. Táto po predbežnom posúdení signalizuje navrhovateľovi, či je možné z finančných prostriedkov GEF dopracovať projektový dokument do podoby, v ktorej môže byť predložený na schválenie. Schvaľovacia procedúra GEF je relatívne dlhá, pretože sa k projektovému návrhu vyjadrujú všetky členské krajiny. Projektový námet po odsúhlasení Radou GEF sa dostane do Pipeline GEF (zoznam všetkých odsúhlasených projektov), následne je zaradený do Work Programme GEF na príslušný kalendárny rok a čaká na finančné prostriedky a začiatok realizácie. Súčasťou realizačnej etapy projektu je vytvorenie riadiaceho orgánu, ktorého súčasťou sú aj pracovníci odborných útvarov a organizácií MŽP SR. Riadiaci orgán počas realizácie projektu zodpovedá za pravidelný monitoring a podávanie správ, prípadne za riešenie neočakávaných problémov ako aj za dohľad nad finančnými tokmi.

Slovenská republika využíva finančné prostriedky z GEF od roku 1994. Doteraz bolo schválených 12 projektov s grantmi v celkovej sume 22,46 milióna dolárov, z ktorých sú už tri ukončené. Slovenské organizácie ďalej participujú v štrnástich medzinárodných projektoch a dva ďalšie projekty sú momentálne v príprave (pozri tab. č. 1, príloha, s. 9 - 10).

Regulácia potokov v obci Nižný Slavkov - Slavkovský potok a Čierny močiar (podporené z Finančného mechanizmu EHP),
foto: archív Úradu vlády SR

Finančný mechanizmus EHP/Nórsky finančný mechanizmus

Súčasne so vstupom do Európskej únie sa Slovenská republika stala členom Európskeho hospodárskeho priestoru - EHP (European Economic Area, skratka EEA), do ktorého patria aj krajiny Európskeho združenia voľného obchodu (EZVO). Na základe dohody medzi EÚ a krajinami EZVO Nórske kráľovstvo, Island a Lichtenštajnsko poskytnú v období od 1. mája 2004 do 30. apríla 2009 Slovenskej republike a ďalším štátom finančnú pomoc. Počas obdobia piatich rokov bude SR poskytnutá pomoc v celkovej výške 67 mil. eur. V tejto súvislosti bolo potrebné vytvoriť aj určitý nevyhnutný právny základ poskytovania finančnej pomoci. Podpisom memoránd o porozumení začiatkom roka 2005 sa vytvorili dva samostatné finančné mechanizmy, a to Finančný mechanizmus EHP (FM EHP) a Nórsky finančný mechanizmus (NFM). Cieľom tejto pomoci je prispieť k zmierneniu hospodárskych a sociálnych rozdielov v Európskom hospodárskom priestore prostredníctvom grantov na investičné a rozvojové projekty v týchto prioritných oblastiach:

- Ochrana životného prostredia - skvalitnenie a rozvíjanie infraštruktúry pre ochranu vôd a vodné hospodárstvo, zlepšenie kvality ovzdušia a zníženie skleníkových plynov na Slovensku, skvalitnenie odpadového hospodárstva na samosprávnej úrovni, zníženie starých environmentálnych záťaží životného prostredia a bezpečné nakladanie s nimi, zníženie straty biodiverzity a zachovanie prirodzených biotopov
- Podpora trvalo udržateľného rozvoja
- Zachovanie európskeho kultúrneho dedičstva
- Rozvoj ľudských zdrojov
- Zdravie a starostlivosť o deti
- Výskum
- Zavedenie schengenského acquis, posilnenie súdnictva
- Regionálna politika a cezhraničné aktivity

- Technická pomoc súvisiaca s implementáciou acquis communautaire

Kým prvých šesť prioritných oblastí je podporovaných z Finančného mechanizmu EHP aj z Nórskeho finančného mechanizmu, posledné tri prioritné oblasti sú podporované výlučne z Nórskeho finančného mechanizmu. Okrem prioritných oblastí boli určené aj fondy, ktoré by mali slúžiť na pokrytie špecifických oblastí formou blokových grantov. Sú to nasledujúce fondy:

- Fond pre mimovládne organizácie
- Fond technickej pomoci pre implementáciu finančných mechanizmov
- Fond výskumu
- Fond na podporu spolupráce medzi školami/štipendiá
- Fond počiatočného kapitálu
- Fond know-how - vytvorený len z Nórskeho finančného mechanizmu

Národným kontaktným bodom pre implementáciu FM EHP a NFM v SR sa stal Úrad vlády SR, pričom zodpovednosť za celkovú administratívnu koordináciu a použitie prostriedkov bola zverená odboru riadenia a implementácie finančných mechanizmov. Platobným orgánom pre tieto finančné mechanizmy je Ministerstvo financií SR.

Za riadenie Finančného mechanizmu EHP zodpovedá Výbor pre Finančný mechanizmus EHP. Za riadenie Nórskeho finančného mechanizmu zodpovedá Ministerstvo zahraničných vecí Nórskeho kráľovstva. Tieto inštitúcie zároveň schvaľujú poskytovanie finančných prostriedkov konečným prijímateľom v prípade individuálnych projektov a v prípade blokových grantov schvaľujú sprostredkovateľov pre blokový grant.

Úrad pre finančný mechanizmus (ÚFM) so sídlom v Bruseli zodpovedá za každodennú realizáciu finančného mechanizmu EHP a Nórskeho finančného mechanizmu a slúži ako kontaktný bod pre prijímateľské štáty.

Čerpanie prostriedkov z finančných mechanizmov sa na Slovensku realizuje týmito formami pomoci:

- **Individuálny projekt** je ekonomicky nedeliteľný súbor prác s jasne identifikovaným cieľom. Môže obsahovať jeden alebo viac podprojektov. Minimálna výška príspevku zo zdrojov finančných mechanizmov je 250 tis. eur.
- **Blokové granty** sú fondy vytvorené s jasne definovaným účelom, z ktorých je možné poskytnúť finančnú pomoc jednotlivcom, organizáciám alebo inštitúciám. Blokované granty sú zamerané na pomoc pri implementácii projektov, kde konečný užívateľ je príliš malý na to, aby jeho projekt bol z hľadiska efektívnosti nákladov administratívne podporovaný na individuálnej báze.

Prehľad uskutočnených výziev

- Výzva pre sprostredkovateľov blokovaných grantov (Trvalo udržateľný rozvoj, Výskum, Fond na podporu spolupráce medzi školami/štipendiá) – január 2005 – uzavretá
- Výzva na individuálne projekty pre žiadateľov z verejného a tretieho sektora – december 2005 – uzavretá
- Výzva na prípravu individuálnych projektov pre verejný sektor a mimovládne organizácie z Fondu počiatočného kapitálu – júl 2007 – uzavretá
- Výzva na individuálne projekty pre žiadateľov zo súkromného sektora – november 2007 – uzavretá
- Blokovaný grant pre oblasť trvalo udržateľného rozvoja – Podpora environmentálnych mimovládnych organizácií – sprostredkovateľ nadácia Ekopolis – január 2008 – uzavretá

Dňa 23. 4. 2008 bola Úradom vlády SR ako Národným kontaktným bodom zverejnená výzva na predkladanie žiadostí o nenávratný finančný príspevok na podprojekt v rámci Blokovaného grantu Modernizácia verejného osvetlenia pre žiadateľov zo sektora územnej samosprávy (obce a nimi riadené rozpočtové a príspevkové organizácie) a dňa 5. 5. 2008 bola zverejnená výzva na predkladanie žiadostí o nenávratný finančný príspevok na individuálny projekt pre žiadateľov zo sektora verejnej správy a mimovládnych organizácií.

Záujemcovia majú možnosť získať relevantné informácie na webovej stránke www.eeagrants.sk.

Švajčiarsky finančný mechanizmus

Hoci Švajčiarska konfederácia nie je členským štátom Európskej únie, jej členstvo v Európskom hospodárskom priestore jej umožňuje prístup na jednotný bezbariérový vnútorný trh EÚ. Z tohto dôvodu

Revitalizácia toku Myjava v intraviláne mesta Myjava (podporené z Finančného mechanizmu EHP), foto: archív Úradu vlády SR

vyplýva Švajčiarskej konfederácii záväzok vyjadriť formou peňažného príspevku podporu voči EÚ, osobitne jej novým členským štátom. Tento príspevok bude poskytnutý pod názvom Švajčiarsky finančný mechanizmus (ŠFM), vytvárajúc nové možnosti finančnej podpory vo forme nenávratných grantov pre 10 nových členských krajín, ktoré k EÚ pristúpili dňa 1. mája 2004. Finančný príspevok predstavuje kompenzáciu za výhody, ktoré Švajčiarsko získa prístupom na trh rozšírenej EÚ. Švajčiarska konfederácia sa tak zaväzuje poskytnúť na obdobie piatich rokov finančné zdroje vo výške 1 miliardy švajčiarskych frankov, čo je približne 616 mil. euro. Podľa distribučného kľúča je pre Slovenskú republiku alokovaný objem finančných prostriedkov vo výške 66 866 000 švajčiarskych frankov, teda približne 41 mil. euro. Švajčiarsky finančný mechanizmus sa bude riadiť princípmi transparentnosti, sociálnej inklúzie, rovnosti príležitostí pre mužov a ženy, trvalo udržateľného rozvoja, subsidiarity a decentralizácie, angažovanosti všetkých zainteresovaných strán.

Doterajší vývoj realizácie ŠFM v rámci celej EÚ sa dá vyjadriť v nasledujúcich krokoch:

- 27. február 2006 – podpis Memoranda o porozumení medzi Švajčiarskou konfederáciou a EÚ o sprístupnení prostriedkov ŠFM desiatim novým členom EÚ, prijatým 1. mája 2004,
- 24. marca 2006 – schválenie spolkového zákona o spolupráci s východnou Európou švajčiarskym parlamentom,
- 26. novembra 2006 – schválenie spolkového zákona o spolupráci s východnou Európou švajčiarskymi obyvateľmi v celoštátnom referende.

Na základe týchto udalostí sa v januári 2007 pristúpilo k bilaterálnym medzinárodným rokovaniam medzi Švajčiarskou konfederáciou a Slovenskou republikou o podobe zmluvy, ktorá umožní implementáciu Švajčiarskeho finančného mechanizmu v Slovenskej republike.

Rokovania boli úspešne ukončené a dňa 20. 12. 2007 došlo v Berne k podpisu Rámcovej dohody medzi Švajčiarskou federálnou radou a vládou Slovenskej republiky o implementácii programu švajčiarsko-slovenskej spolupráce na zníženie hospodárskych a sociálnych rozdielov v rámci rozšírenej EÚ. Dohoda bola podpísaná prezidentkou Švajčiarskej konfederácie Micheline Calmy-Rayovou a ministerkou národného hospodárstva Švajčiarskej konfederácie Doris Leuthardovou na švajčiarskej strane a podpredsedom vlády SR pre vedomostnú spoločnosť, európske záležitosti, ľudské práva a menšiny Dušanom Čaplovičom na slovenskej strane.

Formy pomoci

Jednotlivé formy pomoci sú stanovené Švajčiarskou spolkovou radou a budú zrealizované predpísanou formou čerpania prostriedkov zo ŠFM. Projektové návrhy sa majú realizovať ako: *individuálne projekty; čiastočne blokované granty; a technická asistencia.*

Subjekty oprávnené predkladať projekty

Predkladať žiadosti o poskytnutie nenávratného príspevku zo ŠFM budú oprávnené orgány verejného a súkromného sektora, ako aj mimovládne a neziskové organizácie s právnu subjektivitou, fungujúce vo verejnom záujme. Ďalej národné, regionálne a miestne orgány, vzdeláva-

cie a výskumné inštitúcie a verejno-súkromné partnerstvá.

Územná oprávnenosť

Na predkladanie žiadostí o získanie finančného príspevku budú oprávnené subjekty z celého územia Slovenska, uprednostnené však budú ekonomicky a sociálne znevýhodnené a najzaostalejšie regióny SR, teda Košický samosprávny kraj a Prešovský samosprávny kraj. Pri posudzovaní žiadostí sa bude prihliadať na prínos projektu z hľadiska redukcie ekonomických a sociálnych disparít v rámci SR.

Národný kontaktný bod

Národným kontaktným bodom v SR pre Švajčiarsky finančný mechanizmus je Úrad vlády SR, odbor riadenia a implementácie finančných mechanizmov. Národný kontaktný bod bude zodpovedať za celkovú koordináciu implementácie ŠFM v SR. Bude plniť funkciu kontaktného bodu medzi príjemcami pomoci a Švajčiarskou konfederáciou ako subjektom oprávneným na finálne posudzovanie projektov a ich financovanie. Do zodpovednosti Národného kontaktného bodu bude tiež patriť vyhlasovanie výziev na predkladanie projektov, ich posudzovanie, odporúčanie projektov na schválenie a kontrola realizácie projektov.

Prioritné oblasti

Hlavným cieľom aktivít podporovaných zo ŠFM je znižovanie ekonomických a sociálnych disparít v rámci územia EÚ a zabezpečenie zásady trvalo udržateľného rozvoja v týchto prioritných oblastiach:

- **Bezpečnosť, stabilita a podpora reforiem**
- **Životné prostredie a infraštruktúra**
- **Súkromný sektor**
- **Ľudský a sociálny rozvoj**
- **Osobitné alokácie**

Každá prioritná oblasť bola v zmysle materiálu „Návrh na uzavretie Rámcovej dohody medzi Švajčiarskou federálnou radou a vládou Slovenskej republiky o implementácii programu švajčiarsko-slovenskej spolupráce na zníženie hospodárskych a sociálnych rozdielov v rámci rozšírenej Európskej únie“, schválenom uznesením vlády SR č. 960 zo 7. novembra 2007 rozšírená špecifikovaním relevantných podoblastí, pre ktoré sa bude príspevok zo ŠFM vzťahovať (pozri tab. č. 2, príloha, s. 10). Osobitné alokácie – Blokovaný grant vo výške 3 000 mil. CHF, s cieľom podporovať prispievanie občianskej spoločnosti k hospodárskej a sociálnej súdržnosti, ktoré predstavujú dôležitý faktor rozvoja a participácie. K typom oprávnených projektov budú patriť blokované granty pre občiansku spoločnosť/mimovládne organizácie, prispievajúce najmä k poskytovaniu sociálnych služieb, ako aj **environmentálnym otázkam**, umožňujúce **posilnenie organizačných kapacít** (pozri tab. č. 3, príloha, s. 10). Plán zverejňovania výziev bude uverejnený na webovej stránke www.sfm.vlada.gov.sk v najbližšom období.

Kontakt - Národný kontaktný bod pre Švajčiarsky finančný mechanizmus: Úrad vlády SR, sekcia riadenia a implementácie zahraničnej finančnej pomoci, odbor riadenia a implementácie finančných mechanizmov, Námestie slobody 1, 813 70 Bratislava, tel. +4212 5729 5516, fax +4212 5443 0056, e-mail: sfm@vlada.gov.sk, www.eeagrants.sk, www.sfm.vlada.gov.sk

Mgr. Tatiana Bednáriková, Mgr. Peter Kuna

MŽP SR, sekcie environmentálnych programov a projektov, odbor programov